

MUISTIO 4.7.2019 / Oppimisvaikeudet ja syrjäytyminen

Oppimisvaikeus voi johtaa syrjäytymiseen opinnoista, työelämästä ja osallistumisesta

Oppimisvaikeudet ovat keskeinen riskitekijä yksilön elämässä: ne aiheuttavat haittaa opinnoissa, työllistymisessä, työssä suoriutumisen ja arjessa. Ne ovat usein myös juurisyy muiden, myöhemmin elämässä kasautuvien ongelmien, kuten päihde- ja mielenterveysongelmien, taustalla. Kokemuksemme ja arviomme mukaan opiskelusta, työelämästä tai osallisuudesta syrjäytyneiden joukossa on suuri määrä henkilöitä, joiden ongelmien ensisijaisena syynä on oppimisvaikeus, jota ei ole tunnistettu tai johon henkilö ei ole saanut riittävästi tukea.

Oppimisvaikeudet ovat yleisiä: niitä arvioidaan olevan 10–20 prosentilla väestöstä. Ne ovat synnynnäisiä, neurobiologisia erityisvaikeuksia, jotka ilmenevät odottamattoman suurina hankaluuksina lukemisen ja kirjoittamisen, matematiikan tai hahmottamisen taidoissa henkilön muuhun kognitiiviseen kapasiteettiin verrattuna. Vaikeudet eivät selity opetuksen tai harjoituksen puutteella tai muilla sairauksilla.

Vielä 20 vuotta sitten oppimisvaikeuksia ei koulussa usein edes tunnistettu, vaan oppilaat, joilla oli jokin oppimisvaikeus, leimattiin ”tyhmiksi tai laiskoiksi” ja he päätyivät vain vähän koulutusta vaativiin töihin. Tänä päivänä oppimisvaikeudet tunnetaan jo paremmin, mutta edelleen tieto tukikeinoista on riittämätöntä. Palvelujärjestelmämme ei TE- eikä sote-palveluissa vielä tunnista eikä ota aikuisten oppimisvaikeutta huomioon, eikä aikuisille tarjota oppimisvaikeuksissa tukea.

Koska oppimisvaikeus on pysyvä ominaisuus, se aiheuttaa monelle haittaa läpi elämän paitsi opinnoissa ja työssä myös arjessa. Tieto- ja viestintäteknikka ja digitaalisessa muodossa olevat aineistot ovat enenevässä määrin osa jokapäiväistä elämää. Suuri osa yhteiskunnan kaikille kuuluvista välttämättömistä palveluista, kuten sosiaali- ja terveydenhuollon, Kelan, Verohallinnon ja pankkien palvelut, on muuttunut digitaalisiksi, tekstien lukemiseen ja tuottamiseen perustuviksi. Palveluja tarjotaan yhä vähemmän kasvokkain keskustellen. Tämä voi olla merkittävä ongelma ikäihmisten lisäksi niille, joilla on jokin oppimisvaikeus. Kun henkilö kokee digitaalisen palvelun hankalaksi, hän ei käytä sitä tai käyttää vain osittain, ja seurauksena voi olla kumuloituvia ongelmia arjen asioiden hoitamisessa.

Oppimisvaikeudet jäävät eri hallinnonalojen väliin

Oppimisvaikeudet ovat melko pysyviä ominaisuuksia, mutta oikeanlaisen tuen avulla niihin löytyy hyviä apuvälineitä ja kompensointikeinoja. Siten ymmärrystä oppimisvaikeuksista ja vaikuttavia palveluita tulisi tarjota tarpeen mukaisesti läpi elämän. Hallinnollisesti asia kuuluu ainakin kolmen ministeriön alueelle: opetus- ja kulttuuriministeriön (lapset ja nuoret, koulutuspolitiikka ja oppilaitokset), sosiaali- ja terveysministeriön (aikuiset, sosiaali- ja terveyspolitiikka ja sote-palvelut) sekä työ- ja elinkeinoministeriön (aikuiset, työllisyyspolitiikka ja TE-palvelut). Toistaiseksi oppimisvaikeuksien on nähty kuuluvan lähinnä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle ja liittyvän pitkälti vain lapsiin ja nuoriin. Aikuisten oppimisvaikeudet eivät ole kuuluneet minkään hallinnonalan vastuulle.

Tarve poliittiselle ohjaukselle

Toivomme, että uusi hallitus kiinnittää oppimisvaikeuksiin erityistä huomiota ja laatii niiden tunnistamiseen ja tukemiseen yhtenäisen, **hallinnonalojen rajat ylittävän ja ihmisen koko elämänkaaren kattavan toimintaohjelman**. Oppimisvaikeudet koskettavat yli miljoonan suomalaisen elämää, ja niiden merkitys on suuri paitsi oppimisen ja opiskelun myös työllistymismahdollisuuksien sekä terveyden ja hyvinvoinnin näkökulmista. Siksi on ensiarvoisen tärkeää, että myös hallinnossa oppimisvaikeudet ymmärretään laajasti ja niiden huomioimisesta kannetaan yhteisesti vastuu.

Oppimisvaikeuksiin löytyy apua ja syrjäytymistä on mahdollista ehkäistä

Oppimisvaikeuksia koskevan kokonaisvaltaisen toimintaohjelman laatiminen on välttämätöntä tähän yhteiskunnallisesti, inhimillisesti ja taloudellisesti merkittävään haasteeseen vastaamiseksi. Toimintaohjelman puitteissa tulisi kehittää ja resursoida oikeanlaiset tukimuodot ja tehokkaat (ennaltaehkäisevät) palvelut kaikenikäisille erilaisille oppijoille. Palveluissa tulisi lähtökohtaisesti selvittää mahdolliset taustalla vaikuttavat oppimisvaikeudet ja tarjota niihin yksilöllistä tukea.

Uskomme, että oikein kohdennetun tuen ja myös aikuisille suunnattujen oppimista tukevien palvelujen avulla voidaan opinnoista ja työelämästä syrjäytymistä huomattavasti vähentää. Samalla ihmisten kokonaisyhyvinvointi lisääntyy, tarve sote-palvelujen käyttöön vähenee ja edellytykset väestön koulutustason nostamiselle paranevat.

Erilaisten oppijoiden liitossa on vuosien ajan kehitetty keinoja, joilla lapsia, nuoria ja aikuisia tuetaan selviytymään opinnoissa ja työelämässä. Näitä ovat muun muassa ohjaus oppimista edistävien ja työssä selviytymistä sujuvoittavien apuvälineiden käyttöön sekä yksilöllisen tuen ohjausmalli oppimis-, opiskelu- ja työelämävalmiuksien parantamiseksi (ks. www.eoliitto.fi: Oppimisen apuvälinekeskus/Oppimisen olohuone/Työ sujuvaksi!). Tulokset ovat olleet erittäin hyviä, vaikka toiminnan resurssit ovat olleet vähäiset ja toiminta valtakunnallisessa mittakaavassa ja ongelmakentän laajuuteen nähden pienimuotoista.

Tarjoamme mielellämme asiantuntemustamme ministeriön käyttöön.

Lisätietoja:

Sarianna Reinikainen, KT, toiminnanjohtaja
Erilaisten oppijoiden liitto ry
Puh. 044 3009693
sp sarianna.reinikainen@eoliitto.fi
Vuorikatu 16 A 1, 00100 Helsinki
www.eoliitto.fi